

INFORMÁCIÓELŐÁLLÍTÁS, -MEGJELENÍTÉS ÉS -TERJESZTÉS

Információhordozók általában

Lásd 352

Audiovizuális, elektronikus, optikai információhordozók

97/450

REUGSCHAT, Judith: „Eine Spezialbibliothek für alle!” Die neue MedienBibliothek der Stadtbibliothek Köln = Buch Bibl. 49.Jg. 1997. 4-5.no. 315-319.p.

Res. angol nyelven

„Mindenki szakkönyvtára”. A Kölni Városi Könyvtár új médiakönyvtára

Audiovizuális anyag; Információtechnológia; Szakkönyvtár; Tömegkommunikáció; Városi könyvtár

A Kölni Városi Könyvtár fiókkönyvtára, a médiakönyvtár a kommunikációs technika és az új média szakkönyvtára. A célként kitűzött 20.000 egységből álló gyűjteménnyel (melynek 40%-a nem nyomtatott anyag), a médiára épülő széles körű szolgáltatásokkal (Internet-hozzáférés, kapcsolat információs vállalkozásokkal), és az átlagon felüli műszaki felszereltséggel a könyvtár a széles nagyközönséget szeretné el látni, amelybe a gyermekektől és fiataloktól, az érdeklődő állampolgároktól a média-szakembe-

rekig mindeki beletartozik. A könyvtár a KOMED-ben, a média területén működő 14 intézménynek otthont adó épületben található, „társbérletben” egy tévés zenei csatornával, újságíró-iskolával és egy kulturális alapítvánnyal. A KOMED Köln médiaparkjának része, ahol egyéb médiainstítúciók is találhatóak. Azt remélik, hogy az ezekkel való együttműködés dinamikus médiaközpont kialakulásához vezet és megerősíti Köln-nek mint Németország médiafővárosának helyzetét.

(Autoref.)

97/451

STOKER, David: Tangible deposits = J.Libriariansh.Inf.Sci. 29.vol. 1997. 2.no. 65-68.p.

Kézzel fogható és nem fogható köteles példányok: az elektronikus dokumentumok kérdése

Dokumentum -gépi információhordozón; Kötelespéldány

A cikk azt a kérdést tárgyalja, hogy a CD-ROM-okra és más elektronikus termékekre vonatkozhat-e a hatályos brit kötelespéldány-rendelet. Elsősorban az 1997-ben a Nemzeti Kulturális Örökség Főosztálya (Department of National Heritage) és más brit testületek által kiadott „A kiadványok kötelespéldánya”c. vitaanyaggal foglalkozik. Ez a dokumentum a törvényjavaslat megfogalmazása előtt az érdekelt felek (a könyvtár- és tájékoztatásügy, könyvkiadás, AV-ipar, filmgyártás és oktatásügy képviselői) véleményét tudakolja. A szerző számba veszi azokat a nehézségeket, amelyek a nem kézzel fogható elektronikus kiadványokkal, mint például az online és az Internet-alapú szolgáltatásokkal kapcsolatosak. Ezek állandóan változnak, nem maradnak tartósan ugyanabban a formában, ami lehetetlenné teszi feldolgozásukat és megőrzésüket a jövő számára. A cikk említést tesz azokról a problémákról, amelyeket az osztott kliens-szerver rendszerek, az Internet és a World Wide Weben elérhető, a más Internet-helyekre hiperszöveggel kapcsolódó dokumentumok megjelenése okozott, de megoldásokat nem kínál. A többi érintett téma a következő:

hány példányt kell beszoigáltani; folytatni kell-e a „gazdagabb” egyetemek kötelespéldányokkal való támogatását; alkalmazható-e a jelenlegi törvény az új médiákra is anélkül, hogy új jogszabályt kellene hozni; a kötelespéldány-szoigáltatás költségbecslését el kell végezni. A tanulmány a World Wide Weben is elérhető (URL <http://www.heritage.gov.uk>).

(Autoref.)

97/452

RUSCH-FEJA, Diann: Dublin Core Metadata. Auf dem Weg zur Entwicklung eines Internet-Standards – 4. Dublin Core Metadata Workshop in Canberra = Bibliotheksdienst. 31.Jg. 1997. 4.no. 622-639.p. Bibliogr.

Dublin Core Metadata. Szabvány készül az Internet-források feltáráshoz szükséges metaadatokról. Beszámoló a 4. Dublin Core Metadata szemináriumról (Canberra, 1997. márc. 3-5.)

Elektronikus publikáció; Feldolgozó munka; Formátum -gépi; Konferencia -nemzetközi; Számítógép-hálózat

A könyvtárosok, információszakemberek, informatikusok és rendszergazdák közös törekvése, hogy meghatározzák azoknak a feltáráshoz használandó formai és tartalmi adatelemeknek a minimális körét, amelyek a digitális és digitalizált források pontosabb keresésére szolgálnak. Ismeretes, hogy a HTML-dokumentumokban és a dokumentumokhoz hasonló objektumokban (document-like object, DLO) a „fejrészben” eleve fel vannak tüntetve olyan formai és tartalmi ismérvek, amelyek böngészővel való megjelenítéskor a képernyőn nem jelennek meg, csak a forrásszöveg megjelenítésekor. A keresőrobotok és hasonlók viszont jól tudják ezeket használni.

A metaadatok egységesítéséről és az Interneten előforduló információhordozók mindegyikére való kiterjesztéséről döntöttek 1995-ben egy dublini (Ohio) tanácskozáson, amelyen a 13

legfontosabb adatelemet meg is határozták (Dublin Core Metadata). 1996-ban Warwickban (Nagy-Britannia) megegyezés született a szintaxis kérdésében. Ezzel párhuzamosan számos kezdeményezés történt különböző szerveződések égisze alatt, különböző országokban. Az Egyesült Államokban például 1997-től a nyomtatott hivatalos dokumentumokat digitális formában is elő kell állítani és az Interneten közzé kell tenni. A dokumentumokhoz csatolni kell a metaadatokat is GILS (US Government Information Locator Service) formátumban.

1996 végétől felélénkültek a Dublin Core adatelemeinek struktúrájáról és tagolásáról folytatott megbeszélések. A Dublin Core Element Reference Set (az adatelemek jegyzéke) 15 adatelemet tartalmaz:

1. Cím
2. Szerző vagy a szerzői jog tulajdonosa
3. Téma és tárgyszavak (tervezik az ellenőrzött szótár bevezetését)
4. Tartalmi leírás (szöveges ismertetés, például referátum, a jövőben numerikus leírások is szerepelhetnek, csatolások elhelyezésével)
5. Kiadó
6. További közreműködők és testületek
7. Dátum (amikor a forrás jelenlegi formájában hozzáférhető lett)
8. A forrás típusa (honlap, regény, szótár, kutatási jelentés stb.; megadott lista alapján)
9. Adattechnikai formátum (Tex/HTML, ASCII, Postscript stb; megadott lista alapján)
10. Azonosító (pl. URL vagy URN, ISBN stb.)
11. Eredeti forrás (a fájl előállításához felhasznált nyomtatott vagy elektronikus mű)
12. Nyelv (háromjegyű Z39.53 kóddal)
13. Kapcsolat más forrásokkal (kísérleti jelleggel)
14. Területi és időbeli érvényesség
15. Jogi feltételek

A továbbiakban a 15 adatelem további bővítéséről, almezőkre való tagolásáról, pontosításáról, betartásának kötelezettségéről, nemzetközi alkalmazásáról folynak megbeszélések.

A Dublin Core Metadata felhasználása több program keretében folyik Németországban (MathN, Deutscher Bildungs-Server) és más országokban is (Nordic Metadata Project). A tapasztalatokról és a további fejlesztési tervekről részletesen tájékoztatnak a kutatások és alkalmazások

Web-lapjai (címüket a cikk irodalomjegyzéke tartalmazza).

(Hegyközi Ilona)

97/453

CHRISTIANSEN, Christine – LEATHEM, Cecilia [eds.]: Pioneering new serials frontiers: from petroglyphs to cyberserials. Part 1-2. Proceedings of the North American Serials Interest Group Inc. NASIG 11th Annual Conference, June 20-23, 1996, University of New Mexico, Albuquerque = Ser.Libr. 30.vol. 3-4.no. 1-190.p.; 31.vol. 1997. 1-2.no. 191-407.p.

A folyóiratok új távlatainak felfedezése. A sziklarajztól a kibernetikus folyóiratig. A NASIG 11. évi konferenciájának (1996. jún. 20-23.) anyaga, 1-2. rész

Állományalakítás; Dokumentumleírás; Elektronikus folyóirat; Folyóiratkiadás; Konferenciái anyag-nemzeti [forma]; Számítógép-hálózat; Szerzői jog

[A forrás-folyóirat az alábbi címen szerezhető be: HAWORTH DOCUMENT DELIVERY CENTER, Haworth Press, Inc., 10 Alice Street, Binghamton, N.Y. 13904]

Az előkonferenciákon, majd a konferencia plenáris és szekcióülésein összesen 26 előadás hangzott el az alábbi témákról: Az EDI (elektronikus adatcsere) formátum; Az úttörő könyvtárosoknak kockázatokat is kell vállalniuk; A sziklarajztól a kibernetikus folyóiratig; A folyóiratkiadás a kibernetika korában; Az új lehetőségek feltárása; Az elektronikus folyóiratok katalogizálása; Állományépítés, az Internet-anyagok kezelése; Az elektronfizika irodalma a változások élvonalában; Az elektronikus dokumentumok licence; Elektronikus folyóiratok gyűjteménye: a CIC (Committee on Inter-institutional Cooperation) programja; A nagy vita: a szerzői jog az elektronika világában; Kiadók és könyvtárak együttműködésének formái és lehetőségei. – A NASIG munkacsoportjainak ülésein 20 témát tárgyaltak meg, főleg az elektronikus folyóiratok könyvtári kezelésének köréből.

97/454

BARNES, J.: Electronic archives: an essential element in complete electronic journals solutions = Inf.Serv.Use. 17.vol. 1997. 1.no. 37-47.p. Bibliogr.

Az elektronikus archiválás szerepe az elektronikus folyóiratok problémájának végleges megoldásában

Elektronikus folyóirat; Elektronikus könyvtár; Hozzáférhetőség; Megőrzés

A nyomtatott folyóiratokról az elektronikusakra való áttérés számos kritikus kérdést vet fel a könyvtárak számára, melyek közül a legfontosabb az elektronikus archívumok problémája. A könyvtáros-társadalmon kívüliek gyakran nem is tudják, milyen alapvető szerepet játszik a könyvtár az információ tárolásában és megőrzésében. Az a tény, hogy egyre több információ kerül papír helyett elektronikus formába és válik ezáltal jobban elérhetővé, nem teszi feleslegessé az állandó rögzítést és folyamatos hozzáférést. Rendkívül sokféle téma merül fel az elektronikusfolyóirat-archívumokról folyó vita során (ki és hogyan alkossa meg őket), legtöbbjük azonban négy nagyobb terület köré csoportosítható: technikai jártasság, folyamatosság, elhelyezés és meghatalmazás. A cikk ezeket a témákat vizsgálja és felvázolja a *hogyan, hol és ki* kérdéseit, melyeket a könyvtáraknak és az elektronikus folyóiratok szolgáltatóinak egyaránt mérlegelniük kell, ha elektronikusfolyóirat-archívumot akarnak létrehozni.

(Autoref.)

97/455

LEHMANN, Klaus-Dieter: Dissertationen Online = Bibliotheksdienst. 31.Jg. 1997. 4.no. 645-651.p.

Disszertációk online elérése a német egyetemi könyvtárakban

Disszertáció; Egyetemi könyvtár; Elektronikus publikáció; Feldolgozó munka; Megőrzés

A német könyvtárak évente közel 27 000 disszertációt dolgoznak fel. Ebből az orvostudo-

mányra mintegy 11 000, a természettudományokra majdnem 6000, a társadalomtudományokra mintegy 3800 és a mérnöki tudományokra több mint 3300 esik.

A Deutsche Bibliothek (DB) feladata ezek archiválása. A német nemzeti bibliográfia (Deutsche Nationalbibliographie) pedig bibliográfiailag regisztrálja a disszertációkat.

A disszertációk az egyetemi könyvtárakban is megtalálhatók, de a csere nehézkes és a nyomtatott példányok előállításuk jelentős költséget okoz a disszertációk szerzőinek.

Célszerű lenne digitális formában közzétenni ezeket, mivel ehhez egy sor feltétel adva van. A disszertációkat a legtöbbször szövegszerkesztővel írják. A könyvtárak megfelelő információs infrastruktúrával és szakértelemmel rendelkeznek a disszertációk digitális tárolásához és azok online elérhetővé tételéhez. A DB rendelkezik a tartós digitális archiváláshoz szükséges eszközökkel. Az online eléréssel gyorsabban lehetne hozzáférni a disszertációkhoz és nemzetközi elérést lehetne számukra biztosítani. A könyvtárak a disszertációk digitális tárolásával és online szolgáltatásával tapasztalatokra tehetnének szert az elektronikus publikálás területén.

A „Dissertation Online” számára megfelelő információszerkezetet kell meghatározni a felhasználandó metaadatmodell, a formai és tartalmi hozzáférési pontok, a felhasználói interfész, a digitális dokumentumok prezentációja, valamint a fájl-formátumok és hordozók vonatkozásában. Meg kell határozni a dokumentumok beviteli és a felhasználáskor kapott formátumát (TIF, PDF, SGML, HTML). Ugyancsak eldöntendő, milyen legyen a hosszú távú archiválásra használt hordozó, továbbá milyen interfésszel kapcsolódjon a tároló géphez a felhasználó. Ezekben a kérdésekben nincs szükség homogén megkötöttségekre, csupán megegyezésre. A tárolás vonatkozásában meg kell valósítani a külső és belső hozzáférést és ki kell munkálni a decentralizált dokumentumszerverek modelljét. A keresésre nem kívánnak új eszközt kifejleszteni, hanem a meglévőket fogják adaptálni.

A dokumentumokat letölthetővé kell tenni ftp-vel és a WWW útján is. A helyi hozzáférést továbbra is az egyetemi könyvtárak biztosítanák, ahogy ez a nyomtatott disszertációk esetében is történik.

Elképzelhető, hogy a jövőben terjedelmi korlátokat kell majd felállítani, vagy az egyes disszertációk tárolását egy határidő után megszüntetni és csak a nyomtatott változatot tárolni, vagy fordítva megállapítani a prioritásokat.

(Koltay Tibor)

Lásd még 379, 430-431, 464-465

Kommunikációs technikák

Lásd 450

KÖNYVTÁRGÉPESÍTÉS, KÖNYVTÁRÉPÜLET

Könyvtárgépesítés általában

97/456

KARAOMERLIOGLU, Dilek Cetindamar: Technology and new means of information: windows of opportunity for developing countries? = Res. Sharing Inf.Netw. 12.vol. 1997. 2.no. 59-65.p.